

30 ilədək yol gözləyən yurd yerimizdən biri idi Suqovuşan. Bədnam ermənilər tərəfindən adı dəyişdirilib Madagiz qoyulan Suqovuşan. Bol gürəşli, oksigenli, sulu, yaşıl düzlüt-çəmənli, bərəkətli torpaqlı, coğrafi üstünlük'lərə malik Suqovuşan. Bu yurdun yurddaşları da Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrinə səpələnmişdilər. Cənnətməkən atababa ocaqlarına həsrət qalmışdilar. Torpaqlarının etrini əsən küleklər dən alırdılar. Bu küleklər gətirirdimi o etri?.. Xeyr, getirmirdi. 30 ilədək zaman fasıləsindən sonra biz o küleklərə doğru getməli olduq. Getdik və gedişimiz, bu yurd yerimiz yazmağa başladığımız şəhəri "Qarabağ" dəstəninin "Suqovuşan" adlı boyu oldu. İndi o boydan danışaq bir az...

Madagiz tarixi adına qovuşdu, Suqovuşan oldu

Oktyabrın 3-də ordumuzun Suqovuşanla bağlı qələbə xəberini ölkəmizin Prezidenti, Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevdən aldıq: "Bu gün Azərbaycan Ordusu Madagizdə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. Madagiz bizimdir. Qarabağ Azərbaycandır!" Dövlətimizin başçısı dərhal Madagizin tarixi adını bərpa etdi. Madagiz Suqovuşan adlandırdı. Ali Baş Komandan 1-ci Ordu Korpusunun komandiri Hikmet Həsənovu Suqovuşanın işğaldan azad olunması münəsibətə təbrik etdi.

Onlarla Vətən oğullarının həyatlarını itirdikləri Suqovuşanda bu gün Azərbaycan bayrağı dalgalanır. Suqovuşanın işğaldan azad olması bir elin yurd haqqına qovuşması idisə, həm də canlarını Vətən torpaqları uğrunda qurban verən Azərbaycan əvladlarının düşməndən alınan qisası idi.

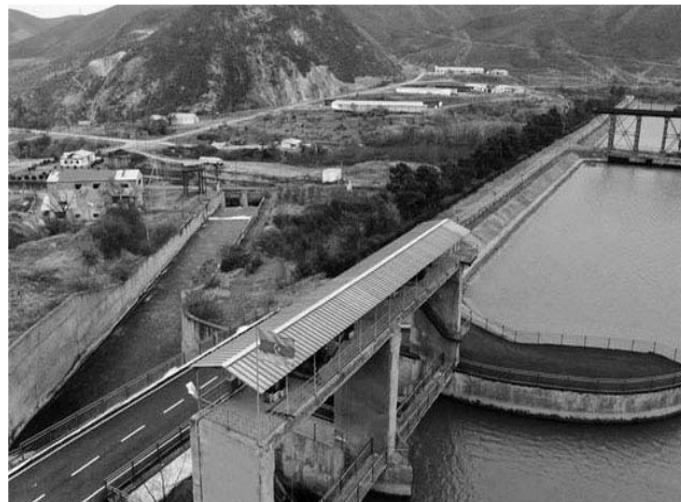
Suqovuşan qovuşdurdu

Xalqımız üçün su aydınlıq anlamadır. Qovuşmaq isə həsrətlərin vüsal anıdır. Suqovuşanın azad olunmasından bir qədər sonra yene ölkə rəhbərinin daha 7 kəndimizin işğaldan azad olunması ilə bağlı paylaşımlı sentyabrın 27-dən başlayıb genişmiqyaslı təxribat tərədərək cəbhəboyu zonada yerləşən Azərbaycan Ordusunun mövqelərini iriçəpəli silahlar, minaatanlar və müxtəlif çaplı artilleriya qurğularından intensiv atəşə tutan Ermənistan silahlı qüvvələrinə Milli ordumuz tərəfindən layiqli cavab oldu. Füzuli rayonunun Qaraxanbəyli, Qarvənd, Kənd Horadız, Yuxarı Əbdürəhmanlı, Aşağı Əbdürəhmanlı və Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı, Nüzgar kəndlərindən, Murovdəğin və Talış kəndi ətrafındakı bir neçə elverişli yüksəkliklərin arısına Suqovuşan bizi oktyabrın 3-də Talış yaşayış məntəqəsinə, Füzuli rayonunun Aşağı Əbdürəhmanlı, Cəbrayıl rayonunun Mehdi, Çaxırı, Aşağı Maralyan, Şeybəy və Quycaq kəndlərinə, oktyabrın 4-də isə Cəbrayıl şəhərinə və rayonun bir neçə kəndinə qovuşdurdu.

Azərbaycan tarixinin bir parçası-Suqovuşan

90-ci illərdə ermənilərin Azərbaycana qarşı başladığı işğalçılıq siyasetinin qurbanlarından biri də Suqovuşan olub. 1991-1992-ci illərdə Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğaldan azad olunsa da, 1994-cü ilin aprel

Müharibənin 7-ci günü: Suqovuşanla gələn ZƏFƏR

ayında Manvel Qriqoryanın başçılığı altında Ermənistan ordusunun könüllülər dəstəsi yənidən bu kəndi işğal edib. Aprel döyüşləri zamanı Qarabağda formalasdırılan beşinci müdafiə rayonu hərbi hissəsi Qarabağ döyüşlərində bir çox təxribatçı əməliyyatlarda iştirak edib və azad edilənədək işğalçı Ermənistan ordusunun Qarabağdakı ən yaxşı hərbi hissələrindən biri hesab olunurdu. 10-cu dağatıcı diviziyasının tərkibinə daxil idi. Ehtimal edilir ki, hərbi hissə Ağdərəyə yaxın ərazilərdən Madagiz yaşayış məntəqəsi hədudlarında döyük növbətçiliyinə cəlb olundu. Bura aprel döyüşlərində Azərbaycan ordusunun əsas hədəflərindən biri olub. Bundan başqa erməni ordusunun 6-ci müdafiə rayonu kimi qeyd etdiyi hərbi hissə də Suqovuşanda yerləşirdi.

Kənd ərazisindəki qədim abidələr onun zəngin tarixindən xəber verir. Burada Suqovuşan su anbarı və su elektrik stansiyası var. Kənddə 2014-cü ildə balıqçartrma zavodu tikilib. Aprel döyüşləri zamanı elektrik stansiyası və balıqçartrma zavoduna ziyan dəyərə, onlar sonradan yenidən bərpa edilib.

Yeri gəlmışkən: qara kürü istehsalı

Yazı ilə bağlı araşdırma apararkən Svetlana Xaçaturyanın "Madagizi ziyarət etmək və balıqçılıq təsərrüfatının taleyi ilə maraqlanmamaq işğuzar səfərinizin missiyasını yerinə yetirməmək deməkdir" adlı məqaləsi ilə də rastlaşdım. Məqalədə qeyd olunur: "Artsax qara kürü ixrac edən bir ölkəyə çevriləcək. İldə 15-20 ton qara kürü, 1200-1500 ton balıq istehsal ediləcəkdir... Ancaq Aprel mühərribə başladı, bunun fonunda ehtiraslar tədricən azaldı: xarici investorların vəsaitlərinin küleyə atıldıqını, programın uğursuz olduğunu və kürü istehsal olunmayacağını artıq bir piçilti ilə danışındılar. Biz bu ya-

xınlarda Madagiz balıqçılıq təsərrüfatının direktoru vəzifəsini icra edən Arena Ulubəyanla görüşdük. O, özünü təqdim edəndə dedi: əvvəlcə gəlin balıqları görək. İnzibati binanın yanında yerləşən balıqçılıq, ümumi bir dam altında çoxsaylı hovuz kompleksidir. Onun sözlərinə görə, ümumilikdə 306 hovuz var və hamisində balıq yaşayır. Ulubəyan bunların "Sibir nərəkəsi" və "Rus nərəsi" növlərinin balıqları olduğunu söylədi. Bunlar qara kürü üçün ən yaxşı balıq növləridir. Balığın Madagizə necə getirildiyini və onların "səyahət" marşrutunun belə olduğunu izah etdi: mayalanmış yumurtalar əvvəlcə Almaniyadan və Rusiyadan Ermənistana - suları balıq yetişdirmək üçün yararlı olan Ararat bölgəsinə, oradan da Artsax və xüsusi olaraq - Madagizə getirilir. Zavodun Artsaxın başqa bir qəsəbəsində deyil, nə üçün Madagizdə qurulduğunu soruşturduqda, A. Ulubəyan cavab verdi ki, balıq yetişdirmək və qara kürü istehsalı üçün ən uyğun şərtlər məhz Madagizdədir. Kürünün keyfiyyətinə əsasən iki amil təsir edir: oksigenlə zəngin təmiz su və Tərtər çayının ən böyük qolunun suyunu tam uyğun gələn müvafiq temperatur. İl ərzində sabit temperaturu 6-8 dərəcə olan təmiz, oksigenlə zəngin sular keyfiyyətli kürə əldə etmək üçün faydalıdır. Madagiz balıqçılıq təsərrüfatının direktoru vəzifəsini icra edən şəxs de əsas investorların xaricdən gələn iş adamları olduğunu söylədi. Bu yaxınlarda Artsax məhsullarının dadına baxan və keyfiyyəti və lezzətindən məmənun qalan qara kürü satışında dünyaca məşhur mütəxəssisler gəldi, nəticədə kürünün ixracı ilə bağlı razılışmalar əldə edildi. Ulubəyanın sözlərinə görə, məhsulların ilk partiyası 2018-ci ilin sonunda istehsal olunacaq və müəssisə 2022-23-cü illərdə tam güc ilə fəaliyyətə başlayacaq və dünya bazarlarında "Artsaxda istehsal olunur" etiketli qara kürü və balıq görünəcək".

Və suya düşən xəyallar...

Xalqımızın belə bir gözəl deyimi var: "Qonşuya ümid edən şamsız qalar". Hələ o da ola başqasının torpağında "qonşuluqdakına" ümid etmək. Bəs qonşunun torpağında qara kürü biznesi quran qonşularımız görəsən, bu Azərbaycan deyimini heç düşünməmişdilərmi? Təəssüf ki, düşünmeyiblər. 2022-2023-cü ilə dünya bazarına çıxarmaq istədikləri qara kürünün istehsalına zəngin təbiəti ilə tam cavab verən Madagiz adlandırdıqları ərazimizdə 2020-ci ilin 3 oktyabrında Azərbaycan bayrağı yenidən dalgalan-

di və ərazi tarixi adına qovuşdu-Suqovuşan. Ağlışlı ermənilərin xam xeyalları isə elə Suqovuşanın çox bəyənib, təqdir etdikləri sularına qovuşdu.

Bəli, qonşuya ümid edib, xarici ölkələrə yalvarıb-yaxarıb, investor tapıb onun torpağına yatırıb yatıranda son aqibəti əvvəldən düşünməmək çox ağılsızlıqdır. Eynilə dilənciliklə əldə etdikləri milyonlarla manat dəyərində olan silahları döyüb meydanında qoyub qaçıqları kimi...

Suqovuşan Qarabağın açarıdır

Azərbaycanın "Brest" qalası hesab edilən Suqovuşanın işğaldan azad olunması ilə Murov, Kəlbəcər, Tərtər yolu tamamilə kəsilir və Ağdərin azadlıqına yol açılırdı. Murov dağ silsiləsinin cənub yamacı ilə Sərsəng gölünə yol buradan keçir. Ele buna görə də öz tələyini Prezidentinə, Ali Baş Komandanına ümid edən Azərbaycan xalqı əmin idi ki, arxasında olduğu dövlət rəhbərinin düşünmüş və ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi tədbirlər neticəsində, Milli Ordumuzun qəhrəman əsgər və zabitlərinin səyi ilə torpaqlarımız son qarışınadək işğaldan azad ediləcədi. Azərbaycan bayrağı bütün əzəli torpaqlarımızda dalgalanacaqdı. Suqovuşan 30 illik həsrətliləri Qarabağa qovşduracaqdı. Saf, təmiz suları ilə torpaqlarımızdan erməni çırkıbını yuyub aparacaqdı.

5 il əvvəl Azərbaycan "Qarabağ" dəstəni yazdı. Bu qəhrəmanlıq dəstənin fonunda onun bir boyu olan "Suqovuşan" gelecek nəsilərə ərməğan edə biləcəyimiz ən dəyərli vətənpərvərlik hissi, qürur yerimizdir. 5 il əvvəl hələ "Qarabağ" dəstəsinə irelidə neçə-neçə belə qəhrəmanlıq boyalarının yazılıcığından xəbərsiz idik. Lakin o boyaların hər biri yazılıdı, Azərbaycan ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi. Bu Zəfərli yol isə Suqovuşandan başlıdı.

Mətanət Məmmədova